

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักประชาธิปไตย

“ประชาธิปไตยก้าวไกล คนไทยต้องพัฒนา”

จัดทำโดย นายวัชรพงษ์ อำนวยรักษ์สกุล
รหัส ๖๑๐๖๓๕

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๖
วิทยาลัยศาสตร์รัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

บทนำ

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย สถานการณ์ทางการเมืองการปกครองของไทยโดยภาพรวม ในส่วนของอำนาจรัฐที่ใช้ในการบริหารประเทศโดยมีประชาธิปไตยทางการเมืองผสมกับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเสรีแล้วรัฐได้ใช้อำนาจเพื่อการแข่งขันทั้งในตลาดการเมืองและในตลาดสินค้าเศรษฐกิจซึ่งในการแข่งขันขั้นสุดท้ายแล้วผู้ชนะอาจล้มล้างสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชน

พรรคการเมืองที่กุมอำนาจรัฐเป็นของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ซึ่งสามารถดูดสมาชิกและนำไปสู่เผด็จการทางรัฐสภา ซึ่งเมื่อได้อำนาจแล้ว นโยบายที่ปฏิบัติจริง กลับอยู่ตรงข้ามกับผลประโยชน์ของประชาชน ส่วนในตลาดสินค้าเศรษฐกิจก็มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการผูกขาด รัฐบาลมองการพัฒนาประเทศเพียงมิติที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านทางผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) โดยละเลยในเรื่องการกระจายรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ไม่สามารถเข้าถึงการให้บริการของรัฐ รัฐมุ่งเน้นการหารายได้จากภาษีส่งออก ทรัพยากรถูกทำลาย สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ วิกฤตการณ์ทั้งหมดเกิดขึ้นท่ามกลางการตัดสินใจของนักวางแผนผู้เชี่ยวชาญ และฝ่ายบริหารธุรกิจเอกชน พลังประชาธิปไตยไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมเลย ประชาชน ชวนา ชาวไร่ กรรมกรไม่มีพลังทางการเมือง ซึ่งนักวิชาการบางท่านอาจกล่าวว่า “ถ้าพลังประชาธิปไตยเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางนโยบายแล้ว อาจจะมีวิกฤตการณ์มากกว่านี้ก็ได้” แต่สิ่งที่ตามมาเห็นได้ชัดก็คือ ประชาชนทั้งระบบต้องมีส่วนร่วมในการรับความสูญเสียทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งเกิดจากการวางนโยบายจากรัฐบาล โดยปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงในอันที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน^[๑]

แนวความคิดหรือทฤษฎีว่าด้วยหลักประชาธิปไตยของสังคมโลกใบนี้ มีความเป็นมาและพัฒนาการที่ยาวนาน ดังจะพิจารณาเห็นได้จากวิวัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยในประเทศทางยุโรปนับตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๗ ซึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดจากนักคิดและนักปรัชญาทางการเมืองทั้งจากยุคเก่าที่มีต้นกำเนิดมาจากรัฐกรีกโบราณและยุคใหม่ช่วงศตวรรษที่ ๑๗ – ๒๐ รวมทั้งอิทธิพลทางศาสนา การปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ได้ส่งผลทำให้ระบอบประชาธิปไตยในประเทศฝั่งยุโรปมีความเข้มแข็งและได้รับการพัฒนามาเป็นลำดับ^[๒] จนกลายเป็นกระแสโลก ซึ่งประเทศมหาอำนาจเรียกร้องให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย^[๓]

[๑] กิตติม์ บุญชูวิทย์ , การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย , วารสารศูนย์บริการวิชาการ , ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๗

[๒] สุรชัย ศิริโกธ “การพัฒนาประชาธิปไตยไทยโดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม และจริยธรรมทางการเมือง” เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ ๙ ประจำปี ๒๕๕๐ เรื่องวัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง Political Culture ,Ethics and Governance , จัดพิมพ์โดยสถาบันพระปกเกล้า (กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ ๒๕๕๐) หน้า ๙๘-๙๙

[๓] บวรศักดิ์ อุวรรณโณ “๗๖ ปี ประชาธิปไตยไทยกับการเมืองภาคประชาชน”, จุลนิตี ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๖ (๒๕๕๑) หน้า ๘

ความหมายของประชาธิปไตย

ความหมายตามภาษาต่างประเทศ ศัพท์ “ประชาธิปไตย” ในภาษาไทยคงบัญญัติขึ้นประมาณไม่เกิน ๑๐๐ ปี ที่ผ่านมาโดยได้มีการเทียบกับภาษาอังกฤษจึงออกมาในรูปแบบของการผสม (ผสม) กันระหว่างสองศัพท์ได้แก่ “ประชา” และ “อธิปไตย” ศัพท์ “เดมมอคระซี” (Democracy)

ในภาษาอังกฤษเริ่มใช้ครั้งแรกประมาณ ๔๐๐ ปีมาแล้ว คือ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้ โดยการแปลเทียบเคียงกับภาษาฝรั่งเศส คือ เดโมกราตี (Democratie) โดยย้อนไปถึงศัพท์เริ่มแรกคือ ในภาษากรีก “เดโมคราเตีย” (Dmokratia) ซึ่งย้อนกลับไปถึงสมัยกรีกโบราณเมื่อ ๒๔๐๐ ปีมาแล้ว^[๔] เป็นการผสมระหว่างสองตัวได้แก่ “เดมอส (Demos) กับ เครตอส (Kratos)^[๕] เดมอส หมายถึง “ประชาชน” เครตอส หมายถึง “การปกครอง” เมื่อนำมาผนวกกันจึงสื่อความหมายว่าเป็นการปกครองของประชาชน

ความหมายตามพจนานุกรมไทย คำว่า “ประชาธิปไตย” ประกอบด้วยคำว่า “ประชา” หมายถึง “หมู่คนคือปวงชน” กับคำว่า “อธิปไตย” หมายถึง “ความเป็นใหญ่”

คำว่า “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง “ความเป็นใหญ่ของปวงชน” ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ไว้ในหนังสือพจนานุกรมของทางราชการว่า “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนใหญ่”

หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

๑. หลักความเสมอภาค

- ความเสมอภาคทางการเมืองประชาชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเท่าเทียมกัน และหลักความเสมอภาคทางการเมืองที่ผ่านประชาชนทุกระดับทุกอาชีพต่างมีหนึ่งสิทธิหนึ่งเสียงเท่าเทียมกัน
- ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจประชาชนทุกคนต้องไม่ถูกกีดกันในการประกอบอาชีพการประกอบการต้องเป็นไปอย่างเสรีเป็นธรรมไม่มีการผูกขาดทางการค้า หลักความเสมอภาคทางเศรษฐกิจผ่านเรื่องราวของประชาชนคนหนึ่งซึ่งสามารถเปลี่ยนอาชีพได้อย่างอิสระเสรี
- ความเสมอภาคทางโอกาสบุคคลสามารถจะได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาลและการให้บริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน แม้ว่าจะต่างฐานะกัน

[๔] Raymond Williams, Keyword, London : Fontana Books, ๑๙๘๙, p.๙๓

[๕] Kratos เป็นคำนามส่วนคำกริยาคือ Kratien

๒. หลักสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่

สิทธิ คือ อำนาจอันชอบธรรม หรือประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

เสรีภาพ คือ การมีอิสระที่จะกระทำสิ่งใด ๆ โดยต้องไม่ละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น

หน้าที่ คือ สิ่งที่บุคคลต้องปฏิบัติหรืองดเว้นจากการปฏิบัติบุคคลย่อมมีสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ซึ่งการใช้สิทธิ เสรีภาพต้องไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น และต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนภายใต้กฎหมาย

๓. หลักนิติธรรม

การใช้กฎหมายเป็นหลักในการบริหารประเทศ บุคคลทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้กฎหมายต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

๔. หลักการใช้เหตุผล

คือ การใช้หลักเหตุผลมาเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และหากมีการตัดสินใจด้วยการออกเสียงต้องยอมรับมติของเสียงข้างมาก แต่ต้องเคารพสิทธิของเสียงส่วนน้อย

๕. หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม

ทางตรง คือการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เช่น การแสดงความคิดเห็น การออกเสียงประชามติ การขอรับรู้ข้อมูลข่าวสารราชการ การชุมนุม การร้องทุกข์ส่วนราชการ

ทางอ้อม คือ การเลือกตั้งตัวแทน เช่น ส.ส. , ส.ว. ไปทำหน้าที่ในการออกกฎหมายและบริหารประเทศแทนตน^[๖]

[๖] ศูนย์การศึกษาประชาธิปไตย ๒๕๕๙

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งควรให้แก่พลเมืองที่บรรลุนิติภาวะทุกคนไม่ว่าชายหรือหญิงและไม่คำนึงถึงความยากดีมีจน แต่ในอดีตหาได้เป็นเช่นนั้น ทั้งนี้เนื่องจากการยึดหลักต่างๆ เช่น

๑. การมีทรัพย์สิน เกิดขึ้นจากความเชื่อหรือแนวความคิดที่ว่า ผู้มีทรัพย์สินย่อมมีความรับผิดชอบ กล่าวคือย่อมไม่ออกเสียงเลือกบุคคลโดยไม่คิดให้รอบคอบ
๒. การรู้หนังสือ โดยเชื่อว่าผู้มีความรู้ย่อมทำให้การออกเสียงเป็นไปโดยถูกต้องมากยิ่งขึ้น ในอดีตสตรีจะไม่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งประเทศต่างๆ เพิ่งเริ่มให้สิทธิแก่สตรีในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ มาในเวลานั้น เช่น สหรัฐอเมริกาให้สิทธิสตรีในปี ค.ศ.๑๙๒๐ (หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ เพียง ๒ ปี) ฝรั่งเศสให้สิทธิสตรีในปี ค.ศ.๑๙๔๕ (หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒) สวิตเซอร์แลนด์ซึ่งถือกันว่าเป็นประเทศที่เป็นแบบอย่างประชาธิปไตยก็เพิ่งให้สิทธิสตรีในปี ค.ศ.๑๙๗๑ หรือเมื่อประมาณ ๓๐ ปีมานี้เอง ประเทศที่เคยมีหรือมีประมุขของรัฐบาลเป็นสตรี ได้แก่ ประเทศปากีสถาน อินเดีย ศรีลังกา อังกฤษ นิวซีแลนด์ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย ฯลฯ^[๗]

มาตรา ๕ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎหรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

เมื่อไม่มีบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้บังคับแก่กรณีใด ให้กระทำการนั้นหรือวินิจฉัยกรณีนั้นไปตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรา ๗๘ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐการต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใดบรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน

การสร้างพลเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย

ปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน คือ จะต้องมีการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง การปฏิวัติรัฐประหาร ยึดอำนาจการปกครอง ยกเลิกรัฐธรรมนูญ การร่างรัฐธรรมนูญใหม่

[๗] อนันต์ อริยะชัยพาณิชย์ หลักสูตร”หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย”รุ่น ๒

และเริ่มต้นกระบวนการประชาธิปไตยโดยจัดให้มีการเลือกตั้ง จัดตั้งรัฐบาล มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการบริหารประเทศใหม่ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย

อีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยเกิดความชะงัก คือ ความต่อเนื่องของรัฐบาล เพราะเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ก็จะมีเปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่แม้ว่านโยบายของรัฐบาลเดิมเป็นสิ่งที่ดีแต่รัฐบาลใหม่ก็ไม่นิยมใช้ชื่อนโยบายของรัฐบาลเดิม ทั้งที่เนื้อหาสาระของนโยบายไม่ได้แตกต่างกัน เช่น วันหนึ่งเคยพูดว่านโยบายการปฏิรูประบบราชการ เมื่อมีการเปลี่ยนชื่อนโยบายนี้ใหม่ว่าการพัฒนาระบบราชการถ้าเปลี่ยนแค่ถ้อยคำแล้วไม่กระทบต่อสาระสำคัญก็ไม่ใช่ไรแต่ถ้าเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่เป็นสาระสำคัญ เช่น สิ่งที่เคยอนุญาตให้ลงทุนก็ไม่อนุญาตให้ลงทุนต่อไป สิ่งที่เคยสนับสนุนการลงทุนต่อไปนี้จะไม่สนับสนุนการลงทุน เคยลดภาษีต่อไปนี้จะขึ้นภาษี สภาพอย่างนี้กระทบกระเทือนต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าคือ

๑. ประชาธิปไตยนั้นเปรียบเหมือนกับต้นไม้ ต้องปลูกและดูแลให้เจริญเติบโตอย่าไปตัดโคนก่อนถึงเวลาอันสมควร และต้องพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง
๒. ต้องให้ปุ๋ยที่บำรุงประชาธิปไตย คือ การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
๓. ต้องนำหลัก ๓ ป. คือ ปฏิบัติ ปรีชา และปฏิเวธ มาใช้ในการปลูกฝังการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องการเมืองการปกครองไม่ใช่ธรรมะจึงอาจปรับเปลี่ยนได้ แต่ประชาธิปไตยก็ต้องใช้ธรรมะเข้ากำกับคือการเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความสุจริต ขันติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่มีมาในทศพิธราชธรรมทั้งนั้น
๔. ควรให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งในส่วนของรูปแบบหรือกระบวนการ และในส่วนของเนื้อหา^[๘]

ประชาธิปไตยเชิงรูปแบบการปกครอง

ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ โดยการปกครองตนเองของประชาชนดำเนินการโดยผ่านตัวแทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทนตนตามระเบียบวิธีที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ประชาชนจะมีสิทธิมีเสียงในการปกครองประเทศ ในการบริหารบ้านเมือง การออกกฎหมาย การตัดสินใจ และการกระทำทุกอย่างที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม โดยประชาชนจะมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับ

[๘] วิษณุ เครืองาม “การสร้างพลเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตยไทย”, บทนำสัมมนาความเห็นทางวิชาการ, จุลินิติ พ.ย.-ธ.ค.๒๕๕๓

ความรู้ ทักษะ หรือการฝึกปฏิบัติ วิธีประชาธิปไตยของประชาชน และจิตสำนึกประชาธิปไตย ถ้าประชาชนได้เรียนรู้ ได้รับการฝึกฝน ปฏิบัติ มีทักษะและมีจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ดีพอ ประชาชนก็จะรักหวงแหนประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเครื่องยืนยันว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง ฉะนั้น จึงเป็นความชอบธรรมที่ประชาชนต้องมีสิทธิมีส่วนร่วมในวิถีทางและกติกาแห่งบ้านเมืองของตน ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้ปกป้องสิทธิของประชาชน ดังต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านสิทธิและเสรีภาพ ได้แก่

มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

(๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการพนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

มาตรา ๔๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธการจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

มาตรา ๕๙ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มีข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้แก่
มาตรา ๕๐ บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๘) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม

๓. การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการพัฒนาตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

๓.๑ ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

๓.๒ ส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมรวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

๓.๓ ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพ หรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น

๓.๔ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

๓.๕ ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะยึดพื้นฐานที่ว่าประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจิปไตย ประชาชนสามารถใช้อำนาจได้เสมอแม้ว่าได้มอบอำนาจให้กับผู้แทนของประชาชนไปใช้ในฐานะที่เป็นตัวแทนแล้วก็ตาม แต่ประชาชนสามารถเฝ้าดู ตรวจสอบ ควบคุมและแทรกแซงการทำหน้าที่ของตัวแทนประชาชนได้เสมอ

หลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ดังนี้คือ

๑. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร
 ๒. เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ และการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน
 ๓. อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ นั้นจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน
 ๔. เพิ่มความคุ้มครองและสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
 ๕. มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือมีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม
 ๖. มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือมีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม
 ๗. การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
- การที่ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น ก็เพื่อกำหนดทิศทางการเมืองของประชาชนเอง และของประเทศชาติ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการปกครองตามระบอบ

ประชาธิปไตย โดยประชาชนสามารถเข้ามาร่วมกิจกรรมและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้หลายวิธี ดังนี้

๑. การเลือกตั้ง (election) ซึ่งเป็นหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๕ บุคคลผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

(๑) มีสัญชาติไทย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยโดยการแปลงสัญชาติ ต้องได้สัญชาติไทยมาแล้วไม่น้อยกว่าห้าปี

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีในวันเลือกตั้ง

(๓) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งอยู่นอกเขตเลือกตั้งที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน หรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในเขตเลือกตั้งเป็นเวลาไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง หรือมีถิ่นที่อยู่นอกราชอาณาจักร จะขอลงทะเบียนเพื่อออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งนอกเขตเลือกตั้ง ณ สถานที่ และตามวันเวลา วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งซึ่งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยมิได้แจ้งเหตุอันสมควรตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาจถูกจำกัดสิทธิบางประการตามที่กฎหมายบัญญัติ ดังนั้นการเลือกตั้งจึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าประเทศนั้นปกครองโดยประชาชน

๒. การรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง (political party) ประชาชนที่มีเจตนารมณ์เดียวกัน เห็นว่าตนเอง และกลุ่มของตนมีความสามารถที่จะทำหน้าที่ปกครองและบริหารประเทศแทนประชาชนทั้งประเทศได้ดีกว่าคนอื่นก็จะรวมกลุ่มกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อเสนอตัวให้คนอื่นเลือกตั้งเข้ามาบริหารประเทศ กลุ่มที่เรียกว่าพรรคการเมืองจึงเป็นสถาบันทางการเมืองที่สำคัญประเภทหนึ่งที่รวบรวมคนที่มีแนวความคิด หรืออุดมการณ์ทางการเมืองคล้ายคลึงกันมาอยู่รวมกันเพื่อรวบรวมความต้องการด้านต่างๆ ของคนในสังคมมาจัดทำเป็นนโยบายที่แสดงให้เห็นในสิ่งที่จะทำ หากพรรคตนเองได้เป็นรัฐบาล หรือมีส่วนร่วมกับพรรคอื่นๆ ร่วมเป็นรัฐบาล

๓. การริเริ่มเสนอแนะ (initiative) เป็นการทดแทนการทำหน้าที่ของผู้แทนประชาชน หรือเป็นการเสริมการทำหน้าที่ของผู้แทนประชาชน หรือเป็นการเสริมการทำหน้าที่ของตัวแทนประชาชน เสนอแนะนโยบาย ร่างกฎหมาย รวมทั้งมาตรการใหม่ๆ เองได้

๔. การเรียกคืนอำนาจโดยการถอดถอน/ปลดออกจากตำแหน่ง (recall) เป็นการควบคุมการใช้อำนาจของผู้แทนประชาชนในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองแทนประชาชน หากปรากฏว่าผู้แทนของประชาชนใช้อำนาจในฐานะ “ตัวแทน” มิใช่เป็นไปเพื่อหลักการที่ถูกต้อง หรือเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมที่แท้จริงในทางตรงกันข้ามกลับเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยทุจริต หรือเพื่อประโยชน์ส่วนตัวเป็นหลัก ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถเรียกร้องอำนาจที่ได้รับมอบไปนั้นกลับคืนมาโดยการถอดถอน/ปลดออกจากตำแหน่งได้

๕. การลงประชามติ (referendum) เป็นการแสดงความคิดเห็นหรือความต้องการของประชาชนด้วยการลงคะแนนว่าจะรับหรือไม่รับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสำคัญ หรือการออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน และวิถีความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก เช่น การลงประชามติเพื่อรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

๖. การประชาพิจารณ์ (public hearings) เป็นการแสดงออกของประชาชนในการเฝ้าดู ตรวจสอบและควบคุมการทำงานของตัวแทนประชาชน ในกรณีที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารเตรียมออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบายหรือมาตรการใดๆ ก็ตามอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่หรือสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจจะเรียกร้องให้มีการชี้แจงข้อเท็จจริงและผลดีผลเสีย ก่อนการออกหรือบังคับใช้กฎหมาย

๗. การแสดงมติมหาชน (public opinion) เป็นการแสดงความคิดเห็น อภิปราย ถกเถียง และเสนอแนะโดยมีเหตุผล จนรัฐบาลหรือประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นคล้อยตามด้วย และในการรวบรวมมติมหาชนนี้จะต้องไม่มีลักษณะเป็นการละเมิดกฎหมาย อาทิ ไม่มีการชุมนุมโดยมีอาวุธ หรือไม่มีการปลุกระดมมวลชน โดยมุ่งหมายจะก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง

ประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิต

วิถีการดำเนินชีวิตในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เราต้องเข้าใจในกฎกติกาของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยต้องเรียนรู้ถึงบทบาทหน้าที่ตนเอง เสรีภาพของตนเองและเคารพในเสรีภาพของผู้อื่น โดยเข้าใจถึงรากฐานของประชาธิปไตยว่าอยู่ด้วยการเคารพความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นหรือของทุกคนด้วย ความเชื่อถือในคุณค่าความเป็นมนุษย์ของทุกคนว่า มีค่า มีศักยภาพที่จะเรียนรู้ มีอิสรภาพ มีความรักความเอื้ออาทรต่อกัน และร่วมมือกันในการพัฒนาสังคม ให้เกิดความถูกต้องเกิดประโยชน์สุขต่อทุกคน องค์ประกอบของหลักการประชาธิปไตย (principles of democracy) ได้แก่

๑. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (popular sovereignty or sovereignty of the people) ซึ่งโดยรวมคือ ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจเป็นผู้ร่วมกันใช้อำนาจนี้ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเอง โดยวิถีทางประชาธิปไตย

๒. หลักสิทธิเสรีภาพ (right, liberty or freedom) ซึ่งมาจากคำสามคำ คือ สิทธิ (right) เสรีภาพ (liberty) และอิสรภาพ (freedom) โดย

สิทธิ หมายถึง ประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้

เสรีภาพ หมายถึง โอกาสที่จะเลือกทำหรือไม่ทำระหว่างทางเลือกหลายทางตามความปรารถนาของตนโดยปราศจากข้อบังคับหรือข้อจำกัด จะจำกัดได้แต่โดยปราศจากข้อบังคับหรือข้อจำกัด จะจำกัดได้แต่โดยกฎหมายเท่านั้น

อิสรภาพ หมายถึง การทำหรืองดเว้นที่จะทำสิ่งใดๆ ก็ได้ที่ไม่ละเมิดผู้อื่น ทั้งนี้เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย จึงหมายถึงความสามารถของคนที่จะกระทำหรืองดเว้นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ได้ ภายในขอบเขตข้อกำหนดของกฎหมาย ซึ่งกฎหมายนั้นออกโดยวิถีทางประชาธิปไตย คือ ออกโดยผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งมาเป็นประชาธิปไตย

สังคมที่ดีต้องให้เสรีภาพพื้นฐานแก่ประชาชน อาทิ เสรีภาพทางความคิด (freedom of thought) เสรีภาพในความเชื่อทางศาสนา (freedom of religion) เสรีภาพในการพูด (freedom of speech) สื่อต้องมีเสรีภาพเพียงพอ เสรีภาพในการแสดงออก (freedom of expression)

๓. หลักความเสมอภาค (equality) ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การที่ประชาชนทุกคนในประเทศมีความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมกันพื้นฐานในเรื่องสำคัญๆที่เป็นไปได้ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ ตั้งแต่การใช้สิทธิทางการเมือง และการไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยกฎหมายหรือเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ การศึกษาอบรม หรือความคิดทางการเมือง เช่น การศึกษา และปัจจัย ๔ ในการดำรงชีวิต

ส่วนวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ซึ่งนับว่าเป็นหัวใจของสังคมประชาธิปไตย คือ การประพฤติปฏิบัติ ของประชาชนจนเป็นวัฒนธรรมมากกว่าการถูกบังคับมีเรื่องสำคัญที่ต้องเสริมสร้างให้มีขึ้น ได้แก่

- ความมีระเบียบวินัย
- ความรับผิดชอบ
- การต่อสู้เพื่อสิทธิของผู้อื่น
- การทำข้อยุติโดยเสียงข้างมาก แต่เคารพเสียงข้างน้อยในขั้นมูลฐาน
- การใช้เหตุและตรรกะอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ในการถกเถียง และแก้ไขปัญหา
- การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมประเทศชาติ

วัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย

เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของประเทศประชาธิปไตย โดยวัฒนธรรม หรือ culture ในภาษาอังกฤษนั้น ถ้าในความหมายที่เกี่ยวกับสังคมมนุษย์จะหมายถึง รูปแบบของความเชื่อ ทักษะคติ และพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตโดยรวมของคนในแต่ละสังคม หรือเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละสังคม ส่วนวัฒนธรรมทางการเมือง (political culture) เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม และวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยควรจะประกอบด้วย

๑. ความมีเหตุผล หมายความว่า การดำรงและดำเนินชีวิตของนักประชาธิปไตยนั้นจะต้องใช้เหตุผลประกอบเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม

๒. เคารพตนเคารพท่าน หรือการเคารพซึ่งกันและกัน คือ การเคารพในความเป็นคนหรือใน

ความเป็นมนุษย์โดยไม่แบ่งชั้นวรรณะ ไม่ดูถูกดูแคลนกันเพราะถ้อยศ ถ้อยศักดิ์ ถ้อยฐานะ ถ้อยชาติ ถ้อยตระกูล และการเคารพในความสามารถของกันและกัน โดยนักประชาธิปไตยจะไม่ขัดขวาง อัจฉาธิริยา ผู้มีความสามารถในทางสุจริต ให้มีโอกาสได้แสดงความสามารถ และพร้อมยกย่องชมเชย

๓. อดกลั้นในความแตกต่าง หมายถึง การยอมรับความแตกต่างของกันและกันว่าเป็นสิ่งปรกติของมนุษย์ ทั้งความแตกต่างในเรื่องพฤติกรรม ความรู้สึนึกคิด การแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ตราบใดที่ความแตกต่างนั้นไม่ทำความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้ใด ผู้มีวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยจะไม่กล่าวหาใครง่ายๆ โดยไม่คิดใคร่ครวญให้รอบคอบเสียก่อน “แตกต่าง ...แต่ไม่แตกแยก” เคารพซึ่งกันและกันอันนำมาซึ่งความเห็นพ้องต้องกันและสามารถสร้างเอกภาพในความแตกต่างของการอยู่ร่วมกันในสังคมได้

๔. ตกลงกันอย่างสันติวิธี หมายถึงการดำรงและดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างสันติ ถ้อยที่ถ้อยอาศัย เอาใจเขามาใส่ใจเราด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน ไม่มุ่งร้าย ไม่ริษยาอาฆาต ไม่ใช่ใช้ความรุนแรง ในขณะที่การถกเถียง คือการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงและความเห็นอย่างสุภาพด้วยเหตุผล เพื่อหาข้อสรุปที่น่าจะเป็นประโยชน์มากที่สุดกับทุกคนทุกฝ่าย

๕. การรู้จักมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายความว่าผู้มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยจะต้องรู้จักที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ด้วยการกระทำอย่างสมเหตุสมผลตามหลักประชาธิปไตย เพื่อที่จะให้เกิดความถูกต้องเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าเป็นโทษ เช่น การมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

๖. ไม่ลืมเรื่องสิทธิและหน้าที่ หมายความว่าทุกคนในสังคมประชาธิปไตยต้องตระหนักว่าแต่ละคนต่างก็มีสิทธิและหน้าที่ตามหลักการกติกากฎของประชาธิปไตย

สิทธิ คือประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้ หรือสิ่งที่คนแต่ละคนจะได้จากสังคม หน้าที่ คือสิ่งที่คนแต่ละคนจะต้องทำให้สังคมและประเทศชาติ คนแต่ละคนก็ต้องทำหน้าที่ในฐานะต่างๆ ที่ตนเป็นอยู่ในประเทศ เช่น ในฐานะเป็นราษฎรของประเทศ ในฐานะเป็นสมาชิกชุมชน

๗. ทำดีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หมายถึง การที่แต่ละคนคิดและทำให้เกิดประโยชน์ร่วมของส่วนรวมเพราะประโยชน์ส่วนรวมคือประโยชน์ของทุกคนร่วมกัน เมื่อส่วนรวมได้ประโยชน์คนแต่ละคนก็ย่อมได้รับประโยชน์ เพราะฉะนั้นในสังคมประชาธิปไตยจึงมีหลักยึดถือว่า “หากมีความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์แล้ว ผลประโยชน์ส่วนรวมย่อมมาก่อนเสมอ เพราะผลประโยชน์ส่วนรวมคือผลประโยชน์ที่ทุกคนต่างได้รับนั่นเอง”

๘. มีอุดมการณ์ร่วมคือประชาธิปไตยแน่วแน่ วัฒนธรรมประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่าการจะสร้าง พัฒนา และธำรงรักษาความเป็นประชาธิปไตยของประเทศให้อยู่ในระดับสูงได้นั้น คนส่วนใหญ่ในประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ผู้นำ” ในระดับต่างๆของสังคมต้องรู้จักและเข้าใจสาระสำคัญของประชาธิปไตย และต้องมีความต้องการประชาธิปไตยด้วย

๙. เห็นแก่ประเทศชาติ หรือความรักชาติ หมายความว่า การที่คนเรามีความสำนึกในความ เป็นชาติของตน เป็นจิตสำนึกของความเป็นชาตินิยม เป็นความรักและภูมิใจในประเทศชาติของตน ต้องการให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง ราษฎร์พลเมืองมีความสันติสุข มีการร่วมกันทำนุบำรุงสิ่งที่ดีอยู่ แล้ว และสร้างสิ่งที่ดีที่ชาติขาดแคลนขึ้นมาใหม่

๑๐. พัฒนาความรู้ความสามารถของตน หมายความว่า คนที่มีคุณภาพที่จะสามารถช่วยสร้าง ชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้นั้นจะต้องพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองและของกันและกันอยู่เสมอ ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก คนที่มีความรู้ความสามารถก็จะมีความมั่นใจในตัวเองและในการ กระทำของตัวเอง คนที่มีความมั่นใจในตัวเองย่อมมีโอกาสที่จะทำการสิ่งใดให้ประสบความสำเร็จได้ มากกว่าคนที่ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง

ปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยอาจมีหลายปัจจัย แต่ทั้งนี้จะขอกกล่าวถึงปัจจัยสำคัญ ที่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ๒ ประการ คือ การศึกษาของประชาชน และ เศรษฐกิจของ ประเทศ

๑. การศึกษาของประชาชน เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อระบอบประชาธิปไตย เพราะการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชน และเพื่อประชาชน จึงเท่ากับว่า ประชาชนเป็นผู้ปกครองประเทศ ซึ่งคุณภาพการปกครองที่ดีเพียงใดก็ย่อมขึ้นอยู่กับผู้ปกครอง ถ้า ประชาชนมีคุณภาพดี ประชาธิปไตยก็มีคุณภาพดีเพราะคุณภาพของประชาธิปไตยขึ้นอยู่กับคุณภาพ ประชาชน ส่วนคุณภาพประชาชนย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษา เพราะการศึกษาช่วยให้เกิดสติปัญญา คิด พิจารณาตัดสินใจสิ่งใดด้วยความมีเหตุมีผล

๒. เศรษฐกิจของประเทศ พบว่าประชาธิปไตยจะมั่นคงและยั่งยืนได้นั้น เศรษฐกิจของ ประชาชนโดยรวมจะต้องเจริญรุ่งเรือง มีการกระจายรายได้ในหมู่ประชาชนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง รวมทั้งช่องว่างระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจในหมู่ประชาชนควรมีน้อย ซึ่งคนในประเทศควรได้รับ หลักประกันจากสังคมและให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ได้โดยปกติ เพราะถ้าประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความยากจน แม้แต่ปัจจัยสี่ขั้นพื้นฐาน ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่ อยู่อาศัย และยารักษาโรคยังมีไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในชีวิตประจำวันแล้ว คนย่อมหิวโหย จึง คิดถึงแต่สิ่งที่จะมาบำบัดความหิว ไม่มีจิตใจหรือเวลาที่จะมามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย นอกจากนี้ถ้ามีช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยสูง หรือเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคน เมืองกับคนชนบท โดยไม่มีการกระจายรายได้ หรือความจำเป็นไปสู่ท้องถิ่นให้เท่าเทียมกับคนในเมือง ต่อไปย่อมสร้างความแตกแยกเล็กๆขึ้นในใจและขยายวงกว้างจนยากที่จะประสานให้เหมือนดังเดิมได้ ความเป็นพี่น้องในสังคมไทยก็จะเลือนหายไป รวมทั้งคนในชนบทที่ยากจนและอยู่ในระบบอุปถัมภ์ ย่อมตกเป็นเหยื่อของการซื้อเสียงอย่างง่ายดาย ทำให้เงินมากำหนดอำนาจทางการเมืองอย่างขาด

ศีลธรรม ซึ่งคนที่ได้รับเข้ามาบริหารประเทศก็หาโอกาสตักตวงผลประโยชน์ใส่ตัวและพวกพ้อง อย่างนี้ การเมืองจะเกิดการพัฒนาได้อย่างไร

บทสรุป

ประชาธิปไตยจะพัฒนาไปได้นั้น ประชาชนต้องมีความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยดังที่ได้กล่าวมา เพราะเมื่อประชาชนรู้จักสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแล้วก็จะส่งผลให้ประชาชนสามารถใช้อำนาจของตนได้อย่างถูกต้องภายในขอบเขตโดยไม่ก้าวล่วงผู้อื่น การจะพัฒนาประชาธิปไตยให้เจริญมั่นคงประชาชนจะต้องมีความเข้มแข็งทั้งในด้านความคิดสติปัญญาที่รู้อะไรเป็นอะไร และรู้จักการพึ่งตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งความเข้มแข็งที่สำคัญ คือ เข้มแข็งในวัฒนธรรมประชาธิปไตยโดยมีความคิดความเชื่อ วิถีชีวิตและพฤติกรรมที่สอดคล้องเหนียวแน่นกับวัฒนธรรมดังกล่าวอย่างไม่หยุดยั้ง การศึกษาจะช่วยให้คนคิดเป็นและมีความคิดเป็นของตนเอง รู้จักเลือก รู้จักตัดสินใจในสิ่งที่ถูกที่ควร และรู้จักแก้ไขปัญหาแทนการใช้กำลัง รวมทั้งเป็นเกราะป้องกันทำให้ไม่ถูกชักจูงและถูกครอบงำความคิดจากผู้ไม่หวังดีหรือผู้ที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์ให้กระทำในสิ่งไม่เป็นผลดีกับสังคมและประเทศ ปัจจัยอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย คือ เศรษฐกิจในประเทศนั้นต้องดีไม่เกิดช่องว่างระหว่างคนรวย คนจน คนเมือง คนชนบท มากเกินไปจนทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมหรือไม่เสมอภาคจนนำมาซึ่งความแตกแยกแบ่งฝ่ายเกิดขึ้นในสังคม อย่างไรก็ตามเมื่อประชาธิปไตยพัฒนาก้าวหน้ามากขึ้นเพียงใด การเมืองการปกครองประเทศนั้นก็จะมีเจริญก้าวหน้าตามมา และส่งผลให้สถาบันการเมืองเกิดความเข้มแข็งไม่ล้มลุกคลุกคลานเหมือนที่ผ่านมา^[๑๐]

[๑๐] พรรณพร สีนสวัสดิ์, มกราคม ๒๕๕๔ “การพัฒนาประชาธิปไตย..พัฒนาการเมืองไทย”, มานะ เรื่องสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, กลุ่มงานผลิตเอกสาร

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง / สื่อ Electronics / websites

ศูนย์การศึกษาประชาธิปไตย ๒๕๕๙
สืบค้นจาก www.ect.go.th

กิตติม์ บุญชูวิทย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น , การมีส่วนร่วมในการพัฒนา
ประชาธิปไตย , วารสารศูนย์บริการวิชาการ , ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนเมษายน-มิถุนายน
๒๕๕๗
สืบค้นจาก www.home:kku.ac.th

บทนำสัมภาษณ์ความเห็นทางวิชาการ “การสร้างพลเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย” จุฬานิติ พ.ย.-
ธ.ค.๒๕๕๓
สืบค้นจาก www.senate.go.th

พรณพร สิ้นสวัสดิ์ , มกราคม ๒๕๕๔ “การพัฒนาประชาธิปไตย..พัฒนาการเมืองไทย” ,
มานะ เรื่องสอน , พิมพ์ครั้งที่ ๑ , กลุ่มงานผลิตเอกสาร
สืบค้นจาก www.parliament.go.th

